

KULTURMINNER

GRUPPE:

11.1

SANDEFJORD

Utgitt av SANDAR HISTORIELAG, Sandefjord

Høsten 2011

SVEIN HOLTEDAHL

PÅ TUR TIL MOKOLLEN OG MIDTÅSEN

Mokollen har gjennom lange tider vært et yndet turistmål. Den første kjente turist var biskop Jens Nilssøn i 1591 på besøk hos sogneprest Peder Vemundsen. Den omtales videre som turmål i doktor Thaulows bok om Sandefjord Bad fra 1855 og i Vibe's «Sandefjord 1893».

*Det er storslagen utsikt både fra Mokollen og fra Midtåsen. Fra begge disse steder har du fantastisk utsikt til hele sentrumskjernen og videre utsyn langt utover Sandefjordsfjorden. Fra Midtåsen til venstre og fra Mokollen over.
Foto: Roger Davidsen*

Vi starter vår rundtur ved barnehaven ved Mokollveiens høyeste punkt. Rett inn i skogen her hadde guttene på Mosserød fotballøkke. Bøkeskogen omtales i 1855 som forsvunnet og i 1893 som «tæt og frodig ungdomskov». Og nå er den velvoksen. Over toppen her gikk hovedinnskjæringsveien til Sandefjord frem til ca 1800 (og videre ned Åslyveien/Brekka). Vi går sydover gjennom bøkeskogen og ned til avkjørselen opp til «Lille Mokollen», eiendommen som Jørgen Jahre bygget 1955. Litt opp samme veien har vi et velholdt fjellanlegg som ble sprengt ut under krigen. Det ble bygget for å være et nødfeltlasarett. Senere er det oppgradert og er nå blant annet i bruk av ungdomsgrupper for spennende overnatting. Vi tar imidlertid stien opp til venstre og går inn en av bakningangene til Midtåsen.

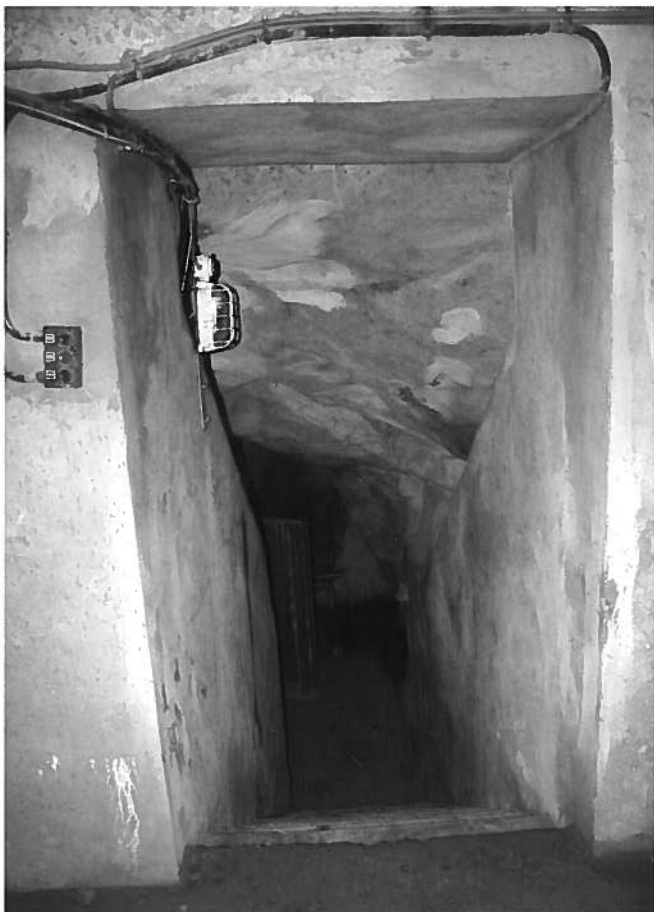
Midtåsen Skulpturpark fra 2009 med Knut Steens skulpturer, 4 i bronse ute: Aurora, Tre Grazier, Passagio og Paradosso. Inne finner vi 12 marmorstatuer – i rekkefølge rundt til venstre: Aurora, Paradosso, Madonna, Pantomima, Kajak, Tromontana, Nuotatore, Passion, Passagio, Caryatids, Coppia og Tre gratier. Knut Steen er født i 1924. Han bodde i mange år i Italia. Hvalfangsmonumentet (1961) her i Sandefjord er det vi kjenner best, mens hans Kong Olav monument som havnet i Skjerjehamn i Gulen Kommune (2007) er det mest omdiskuterte.

Midtåsen er Anders Jahres herskapsbolig fra 1933 i funkisklassisisme, påbygget 1960. Arkitekten ved begge anledninger var Arnstein Arneberg. (Han har bl.a. tegnet Skaugum, krematoriet på Ekeberg, Park Hotell og Christensen, Ranvik). Hagen foran er etter franske forbilder, rette plener, symmetrisk opparbeidede bed og bassenger. På inngangssiden er den laget som en engelsk landskapshage. På toppen av trappen har vi en manns- og en kvinnefigur som begge er laget av Emil Lie, 1987 – 1976. Sammen med Per Hurum vant han i 1939 konkurransen om utsmykningen av Rådhusplassen i Oslo og en ny konkurranse om samme plass i 1950. Han var en stund konsul Lars Christensens svigersønn. Flere av de øvrige bronse-skulpturene på Midtåsen kan også være laget av ham.

Eiendommen ble kjøpt av Sandefjord Kommune/Vestfold fylkeskommune og Anders Jahres Humanitære Stiftelse i 2007, nå Midtåsen AS.

Inngangspartiet på toppen av bakken sto opprinnelig nede ved Mosserødveien (Nå Midtåsveien). Vi følger veien ned bakken.

Hvis vi velger å gå helt ned og følge **Midtåsveien**, er nr 5 husmannsplassen Rosenlund (egentlig feste-kontrakt) fra 1846, nr 10 var søstrene Jensens kolonialbutikk, opprinnelig 2 hus og nr 14 eiendommen **Bokkeli** (2) hvor deler av vaktstyrken til Mokollbatteriene var innlosjert. – kfr Et sted i Sandefjord s 382 (Stedsnavn som ble borte).

Nesten nede tar vi til venstre opp skaret. Her, før vi ordentlig får begynt på stigningen lå det etter sigende en «**Jerngruve**». (markert 1) Den ble fylt igjen på 1930-tallet som sysselsettings-arbeid, lønn 80 øre t. Tradisjonen sier at den er en del av en lang «åre» som går under Sandefjord. Videre opp bakken kommer vi til en slette. Her hadde Anders Jahre sin private **ridebane**. Vi tar mer til venstre og kommer til **vanntanken** fra 1961. Vannforsyningen i Sandefjord bestod først av mange småbrønner, i 1876 fikk vi Vannverket/Bugårdsdammen. I 1928 ble det så et helt nytt vannverk med **vannbasseng** her oppe på Mokollen/Midtås og vann fra Goksjø. I 1968 ble Goksjø sjaltet ut og vi fikk Farris(-vann) i kranen. Nå kan vi også få vannet vårt fra Eikeren i Nordre Vestfold. Vinteren 1991 gikk vannledningen opp til tanken i stykker og vannet flommet over hele Mosserød.

Så kommer vi ned til **Glassmesterløkka**, kjøpt av glassmester Oluff Andersen i 1857.

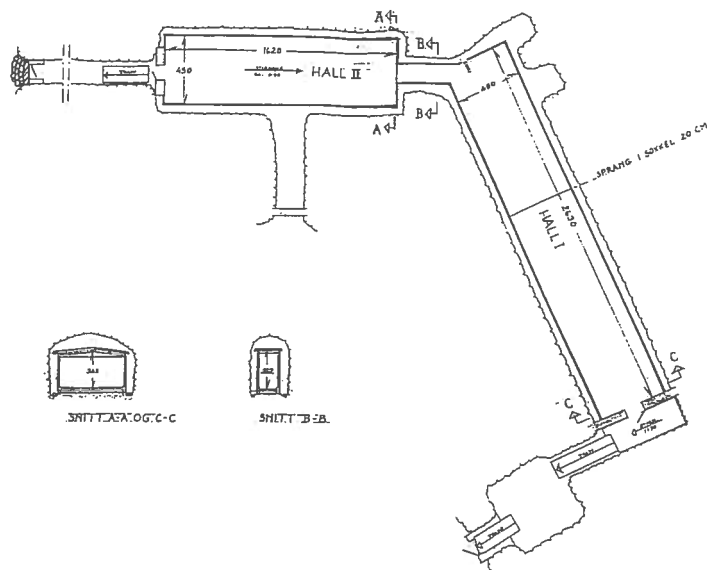

Skansevoll i Søndre Mokollbatteri med anleggsår - 1902.
Foto Roger Davidsen

På den lille gården sin hadde han et «glassmesteri». Ved Mokollveien 40-42 fantes det lenge glassrester. Litt til høyre (ved Mokollveien 50) var det en hoppbakke (3). Det ble avviklet mange friluft- og idrettsstevner i her. Bl a i 1880-1890 årene og i 1901 ble det avholdt amtsskirenn for damer og herrer på løkka. Senere var det bl.a danseløkke her (tvilsomt renomme?).

Vi tar veien i nedkant av sletten. Midt på var det en god **olle** (4) med god vannføring som ble brukt av beboerne i nærheten til klesvask. Vannet her ble ubrukelig da det kom hus høyere opp i Mokollveien i 1932. Vi går opp i skogen og stien til høyre.

Mokollbatteriene. Ved stortingsvedtak i 1902 ble det vedtatt å sette opp en «posisjonsartilleri-bataljon» (alt rettet mot svensk invasjon) med 5 kompanier, 1 i Trøndelag, 3 øst, sydøst og syd for Oslo og 1 i Vestfold. I Vestfold ble det 4 batterier. 2 ved Horten og 2 syd/sydvest for Melsomvik (= Mokollen/Sandefjord). Totalt hadde disse 5 kompaniene 56 kanoner (7,5 – 10,5 cm) og disse skulle fordeles etter behov. Det kan derfor antas at alle batteriene var svakt bestykket (og bemannet). De var utstyrt med 7,5 cm. (og kanskje 10,5 cm.) feltkanoner. Det finnes fotografier med anviste skytemål med angitte avstander opptil 5 km. Det forutsettes også et «fremskudt etterretningsvesen» og bruk av telefon/telegraf og signaler for innsamling av opplysninger om fienden. Dersom situasjonen skulle bli mer truende forelå det også omfattende planer for hvorledes nærforsvaret (som omtrent ikke fantes) skulle styrkes. Disse 2 batteriene skulle beskytte Melsomvik Marinestasjon mot styrker over land fra syd. De 2 på Mokollen var begge åpne batterier. Mannskap og hester skulle innkvarteres på nærliggende gårder (Mosserød), vekten nærmest: i Bokkeli (Midtåsveien 14).

Snittegning av anlegget i Mokollen. Tegning utlånt fra Jon Vegar Haugåsen.

Nordre Mokollbatteri Årstallet 1902 står på fjellsiden/en stein (5) til venstre i oppgangen. Det betegnes som 7,5 cm posisjonsbatteri og det kunne ha 4 (til nød 6) kanoner. Kommandoplass oppe på knausen syd for batteriet. Ved full bemanning skulle det ha 2 underoffiserer, 74 overkonstabler og menige og 87 hester. Alle skulle innkvarteres på gårder i nærheten. Fra pynten har vi god utsikt over Flintabyen (Mossesrød) og opp til raet.

Vi går stien tilbake forbi barnehagen og veien opp mot den søndre toppen. Like før vi kommer opp på toppen passerer vi inngangen til et nok et fjellanlegg fra krigen. Her ble det under krigen sprengt ut 2 haller. Det største i nord-sydretning rett under toppen av åsen er 26 m langt. På toppen var det luftvernsskyts og i fjellet var det ammunisjonslager. Det var det et hull rett opp med tretrapper. Hullet er støpt igjen og vi ser det som en sementplattning på ca 5 x 5 m på oppe på topplatået. Videre en «renne/inngang» (øst for veien) ned til den søndre hall og en utgang i nedre ende i kløften mot øst, like ved en maskingeværstilling og den øvre utgangen til det andre fjellanlegget. Innredet av det norske forsvaret i 1953 og i de senere (alle?) år brukt av heimevernet. Nå er det ute av bruk, strømmen er koblet fra og alt der inne råtner.

På toppen av åsen – og med en meget god utsikt finner vi **Søndre Mokollbatteri**. Dette kunne ha 6 (til nød 8) kanoner, hvorav 2 kunne rettes mot fjorden som forutsattes minelagt. Batteriet er delt i 2 rom, i sydveggen på det nordre rom er det en stein hvor det er slått inn 1902 (5). **Nyt den flotte utsikten over byen.**

Kilder:

Vestfoldminne 1991 (posisjonsartilleriet)

Et Sted i Sandefjord 2010, Roger Davidsen

Kart gjengitt med tillatelse av Sandefjord OK som selger kartet i fullstendig utgave.

Ansvarlig redaktør for Sandar Historielags Kulturminner: Roger Davidsen.

Bruk av stoffet eller kopiering må forhåndsavtales med Sandar Historielag, Sandefjord.